

BƏDİİ TƏRCÜMƏ VƏ ƏDƏBİ ƏLAQƏLƏR MƏRKƏZİNİN “ULDUZ” JURNALI İLƏ ORTAQ LAYİHƏSİ: ÇAĞDAŞ MONTENEQRO ƏDƏBİYYATI

Seyran MİRZƏZADƏ

*Azərbaycan – Monteneqro
Mədəni və İqtisadi
Əlaqələr Mərkəzinin direktoru*

AZƏRBAYCAN – MONTENEQRO ƏDƏBİ-MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİN İŞİĞİNDƏ

Azərbaycan xalqının ümummilliyet lideri Heydər Əliyevin “Xalq bir çox xüsusiyyətləri ilə tanınır, sayılır və dünya xalqları içərisində fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərdən ən yüksəyi, ən böyüyü mədəniyyətdir” kəlamı 2002-ci ildən xarici ölkələrdə əvvəlcə diplomat, sonra isə diaspora təşkilatının rəhbəri kimi fəaliyyətimdə həmişə şüarımız olmuşdur. Çünki, həqiqətən də, mədəniyyət sərhəd tanımır.

Əgər bir əcnəbiyə öz kimliyini tanımaq, tarixini, xalqını sevdirmək istəyirsənsə, öncə mədəniyyətini tanıdıb sevdirməyin lazım. Çünki hər millətin həqiqi tarixi onun mədəniyyət tarixidir. Hər xalq öz mədəniyyətinin zənginliyi ilə qürur duyur, onu digər xalqlara təlqin etməyə çalışır. Hətta bədnam qonşularımız kimi bəzi xalqlar mədəniyyət oğurluğundan belə çəkinmir. Amma öz mədəniyyətin haqqında yüksək fikirdə olmaq yetərli deyil, önəmlisi odur ki, digər xalqlar da sənənin mədəniyyətinin böyüklüyünü, zənginliyini qəbul etsinlər.

Ümumiyyətlə, beynəlxalq mədəni əlaqələrin inkişafı xarici siyasətin əsas prioritetlərindən biridir, dövlətlərarası və xalqlararası əməkdaşlığın genişlənməsinə təkan verir. Biz də fəaliyyətimizdə mədəniyyətin ən önəmli tərkib hissələrindən biri olan ədəbiyyatın təbliğinə daha çox diqqət

yetirməyə çalışırıq, çünki bunun əməli nəticəsini və səmərəsini görmüşük. Bir qayda olaraq, Azərbaycan mədəniyyəti ilə tanış olan əcnəbilərin xalqımıza bağlandığına, böyük simpatiya ilə yanaşdığına da dəfələrlə şahidi olmuşam.

Podqoritsa şəhərində fəaliyyət göstərən Azərbaycan – Monteneqro Mədəni və İqtisadi Əlaqələr Mərkəzi 2011-ci ildə yaradılmış, 2016-cı ildən isə fəaliyyətini daha da aktivləşdirərək, Azərbaycan tarixinin və mədəniyyətinin təbliği məqsədilə bir sıra tədbirlər həyata keçirmiş, əməli işlər görmüşdür.

Mərkəzin əsas fəaliyyəti Monteneqro ictimaiyyətini ölkəmizin mədəni və ictimai həyatı, iqtisadi və investisiya potensialları, adət-ənənələri ilə tanış etməkdən ibarətdir.

Bu məqsədlə təqdimatlar, sərgilər, konfranslar, konsertlər, film nümayişləri, Monteneqro və Azərbaycan tarixində əhəmiyyətli günlərin qeyd edilməsi kimi müxtəlif tədbirlər təşkil edilmiş, çoxsaylı məqalə və tərcümələr iki xalq arasındakı səmimi dostluq əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsinə töhfə olmuşdur.

Bu müddət ərzində Mərkəz tərəfindən 20 Yanvar, Xocalı soyqırımını ilə bağlı məqalələr dərc etdirilmiş, tədbirlər keçirilmiş, bilbordlar yer-

ləşdirilmiş, Türkiyənin Yunus Əmrə və Çinin Konfutsi İnstitutları ilə birlikdə “İpək yolu” festivalı, Azərbaycan mətbəxi nümunələri ilə ənənəvi “Novruz bayramı” qeyd edilmiş, “Əli və Nino”, “Arşın mal alan”, “Bir günəş altında” filmləri monteneqro dilində nümayiş etdirilmiş, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin doğum günü münasibətilə futbol, həndbol və şahmat turnirləri, kitab sərgiləri təşkil edilmiş, “Milad bazar”larında Azərbaycan güşəsinin təqdimatı keçirilmişdir. 2018-ci ildə AXC-nin 100 illiyi münasibəti ilə “Azərbaycan və Monteneqro üçün Birinci Dünya müharibəsinin nəticələri” başlığı altında konfrans təşkil edilmiş, 2019-cu ildə incəsənət xadimlərinin iştirakı ilə “Azərbaycan rəqs və musiqi gecəsi” adlı böyük konsert keçirilmişdir.

Bu müddət ərzində Azərbaycan – Monteneqro Mədəni və İqtisadi Əlaqələr Mərkəzinin təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə yazıçı-dramaturq Hüseynbala Mirələmov və yazıçı-jurnalist Viktor Andriyanovun həmmüəllifləri olduqları “Görkəmli insanların həyatı” silsiləsindən **“Heydər Əliyev”**, tanınmış dilçi və ədəbiyyatşünas alim, akademik Kamal Abdullanın **“Yarımqıç əlyazma”** romanı, “Söz” ədəbi layihəsinin rəhbəri, tanınmış azərbaycanlı şair Nigar Həsənzadənin **“Bilək”** şeirlər toplusu, azərbaycanlı şairlərin uşaq şeirlərinin **“Sevinc qaynağı”** toplusu, Azərbaycan xalqının görkəmli şairi və dramaturqu Hüseyn Cavidin **“İblis”** əsəri, beynəlxalq münasibətlər üzrə tanınmış ekspert və politoloq, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin İsraildəki nümayəndəliyinin rəhbəri Arye Qutun atası Əmir Qut ilə birlikdə Xocalı soyqırımını haqqında yazdığı **“Ağrı”** romanı, Qurban Səidin məşhur **“Əli və Nino”** romanı monteneqro dilinə tərcümə edilərək nəfis tərtibatda çap olunmuşdur. Bütün kitablar Monteneqronun bir sıra kitabxanalarına, elm və təhsil ocaqlarına paylanılıb.

Həmçinin Mərkəz tərəfindən “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri Monteneqro dilində” adlı layihə həyata keçirilib. Bu layihəyə əsasən, 2020-ci ildə ayda üç dəfə olmaqla Azərbaycanın elm, mədəniyyət, siyasət, incəsənət, ədəbiyyat, musiqi, hərbi sahəsində böyük nailiyyətlər qazanmış görkəmli tarixi şəxsiyyətləri haqqında məqalələr yayımlanmışdır. Layihənin məqsədi dünya miqyaslı görkəmli şəxsiyyətlərimizin həyat və

fəaliyyəti haqqında mümkün qədər geniş ictimaiyyəti məlumatlandırmaq olmuşdur.

Bu müddət ərzində Dədə Qorqud, Əfzələddin Xaqani, Nizami Gəncəvi, İmadəddin Nəsimi, Məhəmməd Füzuli, Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Aşıq Ələsgər, Həsən bəy Zərdabi, Səməd bəy Mehmandarov, Əliğa Şıxlinski, Hüseyn Cavid, Məmməd Əmin Rəsulzadə, Üzeyir Hacıbəyli, Yusif Vəzir Çəmənşəminli, Yusif Məmmədəliyev, Mikayıl Müşfiq, Mir Cəlal Paşayev, Səttar Bəhlulzadə, Həzi Aslanov, Niyazi, Kərim Kərimov, Mehdi Hüseynzadə, Qara Qarayev, Lütfi Zadə, Fikrət Əmirov, Heydər Əliyev, Ziya Bünyadov, Bəxtiyar Vahabzadə, Xudu Məmmədov, Azad Mirzəcənzadə, Müslüm Maqomayev, Alı Mustafayev haqqında məqalələr dərc olunub.

2021-ci ildə bütün bu məqalələrin kitab şəklində çap edilməsi nəzərdə tutulur. Məqalələrin müəllifi mərkəzin fəal üzvlərindən biri, tanınmış publisist Bojidar Proroçiqdir.

Həmçinin 2020-ci ildə tanınmış şair, tərcüməçi və esseist Səlim Babullaoglunun şeirləri tərcümə edilərək Monteneqro və Xorvatiya mətbuatında yayımlanmışdır. Yazıçı Nigar Arifin həyat və yaradıcılığı haqqında məqalə də dərc olunmuşdur.

Göründüyü kimi, Azərbaycan ədəbiyyatının Monteneqroda təbliği istiqamətində bir sıra işlər görülsə də, Monteneqro ədəbi mühiti Azərbaycan oxucuları üçün yaddır. Monteneqro coğrafi baxımdan kiçik dövlət olsa da, zəngin mədəni irsə, Azərbaycan kimi dərin multikultural dəyərlərə sahibdir. Ölkə əhalisinin təxminən 18%-ni müsəlmanlar təşkil edir. Dini və milli mənsəbiyyətindən asılı olmayaraq, bütün millətlərin nümayəndələrinin əmin-amanlıq və dostluq içərisində yaşaması ölkənin böyük zənginliyidir.

Bir çox mədəniyyətlərlə yanaşı, yüz illərlə əhatəsində yaşadıkları müsəlman mədəniyyətinin təsiri slavyan monteneqroluların həyatından izsiz ötüb keçməmişdir. Balkanlara XIV əsrin ortalarından nüfuz etməyə başlayan Osmanlı dövləti XV əsrdə artıq bu regionda kifayət qədər möhkəmlənmişdi. Təbii ki, uzun sürən hakimiyyət dövründə yerli xalqların mədəni ənənələri yeni mədəniyyətlə qaynaşmışdır. Monteneqrolular mədəniyyətlərini kənar təsirlərdən, nəhəng

Kral parkında Hüseyn Cavidin büstü

Saat Qülləsi

Salimiyyə Məscidi

Hökumət Evi

Podqoritsa şəhər bələdiyyəsi

Bar şəhərində Kral Nikolanın sarayı

Kral parkının girişi iki ölkənin gerbləri

Ostroq monastırı

güclərin təzyiqindən qorumağa çalışıb və müəyyən dərəcədə buna nail olublar.

Ölkədə YUNESKO tərəfindən dünya mədəni irsi siyahısına daxil edilmiş bir sıra abidələr var. XV əsrdə hakim Çrnoveviçlər sülaləsinin başçısı knyaz Georgi və iyeromonax Makarinin təşəbbüsü ilə bu bölgəyə ilk dəfə çap maşınının gətirilməsi söz sənətinin inkişafına güclü təkan vermiş, Monteneqronun şair və yazıçıları, ilahiyyatçıları, filosofları həm yerli xalq arasında, həm də ölkədən kənar da tanınmağa başlamışlar.

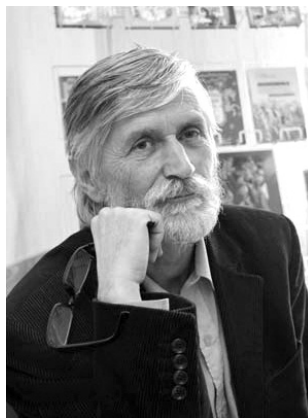
Keçmiş Yuqoslaviya ərazisində ilk antifaşist hərəkatını məhz monteneqrolular başlamışlar. Ümumiyyətlə, Qərbi balkanlarda monteneqrolular əsasən döyüşkən və cəsur, yüksək liderlik xüsusiyyətlərinə sahib xalq kimi tanınırlar da, ədəbiyyat və elm sahəsində də dünyaya görkəmli şəxsiyyətlər bəxş etmişlər.

Monteneqro dövlət müstəqilliyini 2006-cı ilin 21 may tarixində keçirilmiş referendumdan sonra Serbiyadan ayrılmaqla bərpa etmiş, 2008-ci il 24 aprel tarixində ölkələrimiz arasında diplomatik əlaqələr qurulmuşdur. Ölkənin paytaxtı Podqoritsa şəhərində görkəmli şair və dramaturqumuz Hüseyn Cavidin büstü ucaldır, əsas küçələrdən birinə isə “Baki” adı verilmişdir.

Monteneqroda yaşayan azərbaycanlıların sayca az olmasına baxmayaraq, çoxsaylı azərbaycansevər dostlarımız vardır. Onlar ölkəmizin haqlı mövqeyini həmişə dəstəkləyir, tariximizin və mədəniyyətimizin təbliğində yaxından iştirak edirlər.

Bu baxımdan, Monteneqronun müasir yazıçı və şairlərinin əsərlərinin ilk dəfə Azərbaycan dilində çap olunması və bunun Azərbaycan ədəbiyyat səhnəsində öz yeri olan “Ulduz” jurnalında baş verməsi monteneqrolu dostlarımıza bir vəfa borcunu qaytarmaqla yanaşı, mədəni əlaqələrimizin inkişafına da böyük töhfə olacağına əminəm.

Əlaqələrimizin daha da dərinləşməsinə xidmət edəcək bu əhəmiyyətli töhfəyə görə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Bədii Tərcümə Mərkəzinə, “Ulduz” jurnalına və zəhməti keçən, əməyi olan hər kəsə, ilk növbədə dəyərli nəşir və tərcüməçilərə ürəkdən təşəkkür edirəm.

Slobodan VUKANOVIÇ

Slobodan Vukanović (1944) – Monteneqronun tanınmış ədiblərindəndir, peşəkar ədəbiyyatçıdır. Podqoritsada yaşayır.

“Ulduz qələmləri”, “Gəmi dəftərindəki qeydlər”, “Monteneqronun kosmik köçü”, “Sonra nə edək?”, “Qaşiq-qayıq, qanadlı balıqlar xətib Yeromonaxı aparırlar”, “Duman qoxulu evlər”, “Zəriflər üçün deyil”, “İnanmazsan, Amaliya yel dəyirmanına çevrildi”, “Balet üçün beş libretto” və başqa şeir kitablarının, “Kəfkir-Açar”, “Tucemil işıqdaböckləri” romanlarının müəllifidir. Onlarla uşaq kitabları nəşr edilib. Əsərləri dərsləklərə salınıb, dram əsərlərinə quruluş verilib, 30-dan artıq toplu və antologiyada əsərləri yer alıb.

ARTIQ YOXDUR

Qurbağa quruldayır,
Baxışlarım arzuları geyinir.

Qəfəsdəyəm.
Azadlıqdı arzum.

İlgək-qorxu bağının çiçəyidir.
Mahnılar ümid vermir.

Gələcək yoxdursa,
Keçmiş-cənnətdir.

Azadlıq qəfəsdən qurtula bilməz.
Baxışlarım arzuları geyinir.

An yüz ildirsə,
Gözləmək əbədiyyətdir.

Zaman məni geridə buraxıb.
Geridəqalmışlığı düzəltmək olmur.

Zeytun ağacına səbrinə görə qibtə edirəm,
Qızılgülə qoxusuna və məğrurluğuna görə.

Bağışlama və etiraf bitib artıq,
Etibarlılıq müddəti uzadılmır.

LABİRİNT

Əbədiyyət arzulayan o an ki var,
Bax həmin anda da öldün.
Ölüm gözəlliyin ödəncidir.

Düşüncə unudulmaqdan xilasdır.
Boş yerə düşmüş kometi
min illər sonra tamam başqa cür
anlamaq və yozmaq olar.

Hər şey başlanğıcdır –
sərhəd kimi.
Heçlikdə bərabərlik.
Bütün məxluqatın bərabərliyi.

Arxeoloq mənanı axtarır,
sən özün kimin haqlı olduğuna qərar ver,
ya da Hamlet ol.

Çoxbilmişlik baş ağrıdır.
Qarışqa uzununa gedir,
quşlar hündürlükdə uçur.
Zeytun uzun zaman içində bar verir.
Əncir-anın şahıdır.

Labirint – taleyimizdir.

QURBAĞA OLMAQ İSTƏYİRƏM

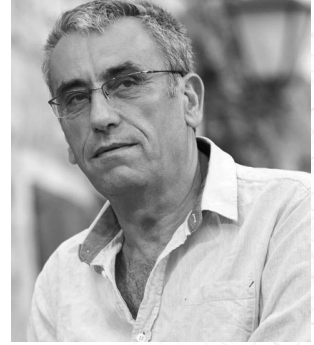
Yağışlı hava kimi hiss edirəm özümü.
Küləkli hava kimi.
Yandırırım, günəşliyəm, demək.
Bütün bunlar ötüb keçəndə
bulanıq sudakı qurbağaya dönürəm.
Yulaf qoxusu məhv edib məni.
Sualları, yox qayğıları var.
Mən bitmiş və itmiş adamam:
naringinin ətrində,
süsən sünbülün rəngində,

qadının dadında.
Dərman axtarmaq günahdır.
Axtarırsansa, bədənini incidirsən.
Əhval – qəlbimin çərxidir.
Qurbağa olmaq istəyirəm.

*Tərcümələr Səlim
Babullaoğlunundur.*

Miras MARTİNOVIÇ

*Miras Martinoviç
1952-ci ildə Andrievitsa
vilayətində anadan olub.
Onun ilk kitabı “Albalı
haqqında mif” Lazar
Vučkoviç adına mükafat-
ta layiq görülüb. O,
roman və şeirlərində
antik mövzular və Monteneqronun unudulmuş
mənzərələrinin canlandırması ilə daha çox yadda
qalıb. Əsərlərinə görə “Teut”, həmçinin yaşadığı
Hersoq Novi şəhərinin “Oktyabr” mükafatlarına
layiq görülüb. Monteneqro PEN mərkəzinin
üzvüdür. “Albalı haqqında mif” (1974, 2009),
“Qarışqaya dualar” (1985), “Qum üstündə
dairələr” (1991), “Mandelştamlı qız” (1994) və
sair şeir kitablarının, “Azgın” (1983), “Esxilin son
günü” (1995), “Şahların nitqi” (2011), “Arzu və
talelərin qədim şəhərləri” (2012) və başqa
romanların müəllifidir.*

HARADADIR ONLAR?

Kiminin barmağında,
kiminin boynunda,
kiminin əlində
üzük var,
kəhrəba həmail,
qızıl qolbaq var.
Bəs onlar
haradadır, onlar?
Onlar...

Açılan
bəsirət gözü
yaddaşı təzələyir,
Butuanın¹ yaşadığı
hər şeyi görən göz də...

QUMDA

Bu buğdalar
çoxalır...
Müqəddəs dairə genişlənir...
Ulduz şəhərciyisə
kölgəsiz uçur...

SƏN ƏN YAXŞI ÜZGÜÇÜ İDİN

Sən yaxşı üzgüçü idin,
Çakovitsa körpüsündən
ən yaxşı tullanan sən idin...
İndi yerindən tərənəmmirsən...

İki il əvvəlsə mənə dedin:
Mən yenə də tullanacam.
Tam anlama bilmədim ki, hara:
Drim çayına,
yoxsa əbədiyyətə?

Tərcümələr Fərid Hüseynindir.

Boris YOVANOVIÇ KASTEL

Boris Yovanoviçi tənqidçilər Monteneqronun ən vacib şairi və keçmiş Yuqoslaviyanın Aralıq dənizi hövzəsi poeziyası və ədəbiyyatında əhəmiyyətli bir isim hesab

edirlər. "Mediterran qospar" (2009) onun

¹ Butua – Budva şəhərinin qədim adı.

poeziyasına həsr olunmuş oçerklər kitabını nəşr edib. Kastelin sloven dilində şeirlər kitabı "Qayada nahar" (Kosilo na čeri, 2014) sloven nəşriyyatı "Hiša poezije" tərəfindən "Avropa şeiri antologiyası"na salınıb. Onun Makedoniya dilində "Gəmilər bizi gözlər" adlı şeirlər məcmuəsi 2018-ci ildə Bitolidən olan məşhur "Nova Kültür və Elm Assosiasiyası" tərəfindən dərc edilib. "Günəşə məktub-dəvət" adlı şeirlər kitabı müasir Monteneqro poeziyası kitabxanası seriyasından Podqoritsada nəşr edilib və kitab xorvat ədəbi cəmiyyəti tərəfindən nüfuzlu "Ədəbi qələm"lə mükafatlandırılıb. "Dəniz onun əlindədir" kitabı Novi Sad Mədəniyyət mərkəzi tərəfindən "Anaqram" nəşriyyatında buraxılıb. 2017-ci ildə Struqada ədəbi yığıncaqlarda Kastel poeziyaya görə "Ədəbi budaqlar" mükafatı alıb. Həmin ilin martında Belqrad İnkişaf və Humanitar Elmlər İnstitutu Boris Kasteli "Aralıq dənizi poeziyasının və musiqisinin ruhunun saxlanılmasına görə balkan zərgərlərinin mükafatı" ilə təltif edib. Yenə həmin ildə Boris Kastel Xorvatiyanın "Qoran Boyiç" mükafatını alıb. Onun şeirləri italyan, ingilis, çex, macar, alban, polyak, Makedoniya, slovak, Ukrayna və sloven dillərinə çevrilib, o, Monteneqro, keçmiş Yuqoslaviya, Sloveniya və Avropa toplularında təmsil olunub. Podqoritsada yaşayır.

PORTAĞAL ŞƏRABI

Klaudiya Mori üçün

O bizə yalvarırdı ki,
qayğısız bir adaya gedək
və düşün ulduzları
bir səbətə yığaq,
açıq gözlə bu düşürmədə
nəfəsimizi bir əsrlik saxlayaraq
balıqçulaqlarını-ölümə qarşı amuletləri
köksümüzdə tikək.
Səvilərin tonqallarda bağıracağı
kimsəsiz bir adada
portağallar bouling şarlarından ağırda,
bir köhnə Tesla maqnitofonunda
Klaudiya Morinin "Mediterrano" mahnısı
hələ də yellənərək ölümə müqavimət göstərir
və bizi sükutdan sonra
portağal şərabına səsləyir!

BACIM MƏNİM

Açıq dəniz.
Amforalar savaşından sonrakı sahil.
Günün sağır vaxtı.
Kimsə qapı döyür: taq-taq-taq...
Bellininin simfoniyası tonunda.
Və sükut.
Bilirəm, bu odur, bacım mənim,
qapı ardındakı açıq dəniz.
O, duzdan düzəlmiş fiqurlar qoyur ki,
mən ümumi kamillikdən aqlımı itirməyim,
və burda unudulan özümə geri dönərək
kandarı adlayıb dənizə şığımayım.
Bu da bir xilasdır!

ƏDƏBİ GECƏ

Venesiyada, ədəbiyyat gecəsində
salondakıların qadın qismi soruşdu –
Aralıq dənizi sabitdir nədən?!
O susdu,
kitablarını alıb onlara tərəf qolazladı.
Qəfil islanmışa və duzlanmışa
dönən qızlar üzgəclə oldular
və üzməyə başladılar.
Ondan soruşurdular:
– Axı nədən elə indi gedirsən
qatarla kontinentə?!
Qal!
Biz doğmayıq.

Tərcümələr Elxan Zalındır.

Bojidar PROROÇIÇ

Bojidar Proroçiq (1979) – Monteneqroda, Setinedə anadan olub. Jurnalist, publisist, tərcüməçi və şairdir; tarix, fəlsəfə, din və ədəbiyyat üzrə yüzlərlə məqalənin müəllifidir; əmək fəaliyyətinə 18 yaşındaykən – ötən əsrin 90-cı illərində populyar olan “Onoqoşt” gündəlik qəzetindən başlayıb.

Hal-hazırda “Vijesti”, “Avlija”, “Odzivi”, “Kult”, “Kulturışta”, “Gledišta” kimi qəzet və dərgilər, habelə elektron mətbuatla əməkdaşlıq edir. “Şairin payızı” (2019) şeir kitabının müəllifidir. “Gecə çaparı” nəsr kitabı nəşrə hazırlanır. Bojidar Azərbaycanın dostu, Azərbaycan mədəniyyətinin və həqiqətlərinin yorulmaz təbliğçisidir. O, Podqoritsada fəaliyyət göstərən Azərbaycan – Monteneqro Mədəniyyət və İqtisadiyyat Mərkəzinin Azərbaycan mədəniyyətini təbliğat-təşviqat məsələləri üzrə xüsusi müşaviridir.

EŞQ BARƏDƏ GECƏ ŞEİRİ VƏ SAİRƏ

Soruşursan, görün axı nədir məhəbbət:
Quru sözdür, yoxsa qədim qayda və hikmət?
Xəyalpərəst hər ürəkdə onun izi var,
Hər fəsildə bir ayrı cür gözlənişi var.
Masalarda badə olar, ya boş, ya dolu.
Yalnız eşqin badəsidir boşalmaz, dolu.

Tez-tez məni üzür, sızır səbəbsiz kədər,
Hər dəfə də söyləyirəm, hə, bu da keçər.
Bu şeiri yazdım qəmin örtüyünə mən,
Gecə atdı örtüyünü üstümə həməni.

MƏNİM GÖZƏL BƏLAM

Mənim gözəl bəlam, dəlicə tutqum –
Setinemin əsrarəngiz gecələrinin birində
cökələrin xoş ətrinin ətrafa yayılan vaxtı
bənərsiz gözəlliyindən məst olub
sənə yazıram.

Gecə səni hər kəsdən gizlədir və təkcə
mənim xəyalpərəst baxışlarıma qonaq edir səni;
tənhalıqdakı uzun, sirlə düşüncələr;
yenə də sən, ey mənim ilğim gözəlim,
gah mənim olursan,
yenə də gah sənənin gözlərini gəzirəm
bu gecə vaxtı...

YAĞIŞ MƏST EDİR ADAMI AXŞAM DÜŞƏNDƏ

Yağış məst edir adamı
axşam düşəndə,
fikirlər
sonsuzluqda gəzişəndə.
Bu axşam
yenə onu gözləyirəm
yağışın altında,
gələcək.
Saat həyatın nəbzitək vurur.
Gecəyarısı oyanıram.
Köhnə sobada
alov titrəyir bir başqa şövqlə.
Sənə ağrının və eşqin
gözəl oyununu barədə pıçıldamaq,
dəli arzularından danışmaq istəyirəm.
Sən mənim gizli kölgəmsən.
Gecə isə məni gizlədir.
Ağrı dolu pıçıltı və
darıxqanlıqdır indi
səni sığallayan.

Tərcümələr

Səlim Babullaoglundur.

Lena RUT

Lena Rut Stefanoviç – şair və nasirdir. Bolqarıstan, Sofiya Kliment Oxridski universitetinin filologiya fakultəsini bitirib. Rus dili və ədəbiyyatı mütəxəssisidir, elmi adı var. İki roman, esselər toplusu və dörd şeirlər kitabı

çap olunub. Rus, ingilis, bolqar və makedon dillərindən tərcümələr edir. Onun əsərləri “Best European Fiction” (“Dalkey Archive Press”, ABŞ, 2014) “Trafika Europe – Mysterious Montenegro” (“Penn State”, ABŞ, 2020) kimi beynəlxalq antologiyalara daxil edilib.

Stefanoviçin yaradıcılığı ingilis, alban, makedon, polyak və b. dillərə çevrilərək dərc

edilib. Lena Rut çoxsaylı poeziya festivallarının, əsasən regional festivalların iştirakçısıdır. O, AB ədəbiyyat mükafatları (“European Union Prize for Literature” (EUPL)-2011) milli münisflər heyətinin birinci sədridir, həmçinin Monteneqro yazıçılarının Avropa Birliyi qurumlarında təmsilçisidir. Podqoritsada yaşayır.

MƏNSUBLUĞUN İSTƏNMƏYƏN İLLÜZİYASI

Toran reallıqda gizli bir keçid,
xəyalların gizli keçidi.
O bizi uğursuz əlaqələrin kabuslarıyla dolu
istənməyən ömürlərdən qoparır,
bax, biz bir-birimiz üçün buyuq.
Bəlkə, bizim münasibətimiz
mənsubluğun istənməyən illüziyasıdır?
Çox maraqlı edirəm, görən, nə üçün
heç zaman olmayacaq şeylərdən toxunmuş
bu səhra ilğimini buraxmaqdan qorxuram?..

ANAMIN GECƏ KÖYNƏYİ

Anamın
bir az cırılmış
səylə yamanmış
ağ baftalı mavi gecə köynəyi,
nişastalı, ütülü.
Deyirsiz ki, indi kimdir
ütü-mütü işlədən?
Mən bu köynəyi
səfərlərdən qayıdanda geyirəm,
uzun müddət mənzilimdə olmayanda
əşyalarım çamadanda sıxılarda
o məni çarpayının üzərində gözləyir.
Səliqəylə qatlanmış,
ütülü, nişastalı,
ən yumşaq və ətirli
gecə köynəyi anamın.

TŞUVA

Mən qapalı bir dairədə doğuldum,
o lap cadulanmış iki nömrəli tramvaydır,
bir vaxt tamam düməğ olan

bir şəhərin ağışında fırlanır.
 Sınaqoqun yaxınlığındakı
 Marşal Biryuzov adına küçədə.
 Amma biz orada çox yaşamadıq,
 sonra Sofiyaya köçdük
 sosializmdən kommunizmə keçid ərəfəsində.
 Onda hər kəs tələbatına görə pay alırdı
 və imkanına görə verirdi.
 Ya da buna bənzər bir şey.
 Çoxluğun imkanı ufacıq idi,
 tələbatı isə politkorrekt.
 Adamlar nə qədər ki Qərbin ilan fəsadlarından
 uzaqda yaşayırdılar,
 Adəmlə Həvvə kimi
 çılpaq, yalın və xoşbəxt idilər,
 amma bu əhvalat uzun sürmədi.
 Qərbin təbliğ ilanı
 oraqlı o qıza “coca-cola” bankası verdi,
 o da öz partizan adını unutdu.
 Leninin əksi olan nişanını
 “McDonald’s”ın qamburğininə dəyişdi...
 Sonra mən bir müddət Moskvada yaşadım,
 onda hələ çəkicli oğlan oraqlı qızdan
 ayrılmamışdı.
 Moskvada kədərli zaman idi,
 Təbii ki, mənə də kədərli idi,
 o vaxt çoxluq ucuz araqdan içib kefli gəzirdi,
 çünki reallıq çox ağırlıydı,
 ona ayıq gözlə baxmaq ağırdı.
 Buna görə mənim xatirələrim öz seçimimə görə
 araq buxarından və qışın buz nəfəsindən
 təmizlənilib.

Tərcümələr
Elxan Zalındır.

Tanya BAKIÇ

Tanya Bakiç – şair, tərcüməçi və musiqi ifaçılarının bioqrafi. O, Monteneqro Universitetinin filologiya Fakültəsində “İngilis dili və ədəbiyyatı” təhsili alıb və magistr

dərəcəsi üzrə müdafiə edib. Harvardda və London Universitet Kollecinə ingilis ədəbiyyatı üzrə ixtisasartırmadan keçib. Hal-hazırda Monteneqro Elm Nazirliyinin milli təqaüdünü qazanaraq aspirantura təhsili alır. Ədəbiyyat sahəsində Mərkəzi Avropa təşəbbüsü mükafatını, müasir humanitar elmlər üzrə araşdırmalar üçün Britaniya Assosiasiyasının təqaüdünü, Beynəlxalq müəllif evinin rezidensiyasını (Avstriya), Slavyan mədəniyyətləri forumunun təqaüdünü, Lyublyana şəhərində Tsankaryevo rezidensiyasını, Tirana və Novo Mesto şəhərləri üçün Traduki rezidensiyalarını əldə edib, həmçinin Praqada və digər Avropa şəhərlərində rezidensiyalarda olub. Beynəlxalq incəsənət tarixçiləri jürisinin seçiminə əsasən, iki dəfə Avropa və Mediterana sənət Biennialında Monteneqronu təmsil edib (Ankona, 2013 və Milan, 2015). Londonda Britaniyanın Teyt qalereyasında Uilyam Bleyk barədə konfranslarda iki dəfə dəvət olunmuş spiker kimi çıxış edib. Beynəlxalq nəşriyyat olan “Bloomsbury” Bakiçin yazdığı fəslə “Uilyam Bleyk Avropada” monoqrafiyasında çap edib. Bakiç öz poeziya nümunələrini bütün Avropada oxuyub. Onun şeirləri jurnal və antologiyalar çərçivəsində dünyanın iyirmi dilinə tərcümə edilib. Onun şeirlərinin təqdim olunduğu jurnallar sırasında “Words Without Borders”, “Modern Literature”, “Rochford Street Review”, “Bosphorous Review of Books”, “Recours au Poème”, “Isla Negra, Trafika Europe”, “New Responsibility” (Afina, Kavafisin ölümünün 150 illiyi münasibətilə) və “Oda”-nı qeyd etmək olar. Onun şeirlərinin təqdim olunduğu antologiyalardan bəziləri: “Voix de la Méditerranée” (Éditions La passe du vent, 2012), “World Haiku” (Tokyo: World Haiku Association, 2016), “Capitals” (New Delhi: Bloomsbury, 2017), “Balkanska roza” (Sofija: Pen Bulgaria, 2017) “Arbolarium: Antologia poetica de los cinco continents” (Bogota, 2019), “Balkan Poetry Today2 (Bristol: Red Hand Books, 2018).

Bakiç Dünya poeziya hərəkətinin əsasını qoyduğu “Palabra en el mundo beynəlxalq poeziya” festivalının “Monteneqro” buraxılışının redaktoru olub. Görkəmli avstraliyalı şair Les Viiksin fikrincə, “dünya poeziyasının koloritini autentik üsulla” ötürən beynəlxalq poeziya festivalları xəritəsində aktivlik göstərən 16 dünya

*şairindən biri də Bakiçdir. Onun bioqrafiyası ilə
“Cobiss Crna Gora”da daha ətraflı tanış olmaq
mümkündür.*

– 1 –

Sən bədəninin bəyazlığı ilə
Mənim kölgəmin çevrəsini cızırısan.

Axır göz yaşlarının çeyirdəyi.

Onun içində,
Onun arxasında
Üzgüçünün çılpaq bədəni.

Bu gecənin ipəyi bərkiyir.
Yuxu.
Su və Mən.

–2 –

Bir yer,
Cənnətlə səhranın kəsişdiyi yer
Qanayır.

– 3 –

Qorxu səslərdə davam edir.
Nəvələrimiz öz uşaqlarını yeyirlər.
Qorxu dinməyəcək-
Qisas alınmayınca.

– 4 –

Yenə nəşə düşür. Yarpaqlardır.
Mən sənənin ulduzların altında
soyuyan qanınam.
Sənənin ailən, sənənin günün, sənənin səmən...
Amma tamam yox...
Mən sevərdim,
əgər sənənin göz yaşım olsaydım.

– 5 –.

Ağrı və su

Bu ağrı qış barmaqlarıyla
Toxunur mənə bir daha.
Göz içində göz nəşə pıçıldayır qulaq içində qulağa.
Mən suyu içərkən su da mənəni içir.

– 6 –

Yuxuda görürəm ki, yatmışam
yuxuda onun
nəşə yatdığını görərək,
yuxuda
hamını gördüyümtək.

– 7 –

Səmənin gələcək
qaralan yerində
artıq eşidilməkdədir
uşaq səsləri.

Deməli, Yer kürəsinin
orasında, orasında və orasında
nəşə kəm olacaq.

– 8 –

Səmə torpağa
qədim bir dildə pıçıldayır...
Dünya sonsuzdur
Şərqdən Qərbə qədər
dərindən qat-qat artır.

– 9 –

Kədərli təlxək
getdiyi səyahətdən dönərək
buluddan enir,
amma mən hələ də ordayam,
buluddan tamaşa etməyin
səyahətində.

Tərcümələr Qismət Rüstəmovundur.

gündə yalnız bir quşu yeyir, birini isə isə azad edirdi. Çünki bilirdi: “Günlər quşlardan çoxdu”.

Tərcümə Alpay Azərindir.

Faiz SOFTİC

Faiz Softic (1958) – Monteneqronun Şimalında (Sancaqda), Bielo-Pole yaxınlığındakı Vrbe kəndində anadan olub. Mostare və Sarayevoda təhsil alıb. Müxtəlif qəzet və jurnallarda çap olunur.

Əsərləri dünya dillərinə tərcümə edilib, mükafatlar alıb. Bosniya və Herseqovina, Kosovo, Sancaq məktəb proqramlarında əsərləri tədris olunur. Faiz Softic, demək olar, bütün kitabları Bosniya və Herseqovinada hər il keçirilən kitab yarışmalarının “İlin kitabı” qısa siyahılarına daxil edilib. Bosniya müharibəsi onu Sarayevoda haqlayır. Yazıçı şəhəri müdafiə etmək və qeydlərini yazmaq üçün sonadək orada qalır.

1995-ci ildə Softic ailəsi Lüksemburqa köçür və yazıçı ailəsinin yanına gedir, ədəbi fəaliyyətini orada davam etdirir. Vətəndəki olayları əks etdirən “Kun dağının ətəyində” romanını yazır, əsərin motivləri əsasında film ssenarisi yazılır və fransız dilinə tərcümə edilir. Softic Lüksemburqda fransız və Bosniya dilində çıxan “Bixor” jurnalının baş redaktorudur. Bosniya və Herseqovina, Monteneqro, Lüksemburq tənqidçi və esseistləri onun əsərləri haqqında müxtəlif yazılar çap etdiriblər. Faiz Softic üç roman, üç şeir və üç hekayə toplusunun müəllifidir.

BACILAR

hekayə

Gecə düşəndə onlar ağ əllərini yelləyir, silahlar guruldayanda pıçıldırdılar. Küçədən ağac kəsənlər keçəndə onlar əsirdilər. Yeddi bacı idilər. Hamısı da ucaboylu. Onların arasında – bir vaxtlar

analarının olduğu yerdə-kərtənkələlər yuva salmışdı. Quşlar onların üstünə qonur, küləkdə yellənirdilər. Yayda uşaqlar xəlvətə düşəndə onların kəpəkli dərisini didişdirirdilər. Yazda isə böyrək xəstələri gəlir, onların barmaqlarını kəsib, qanlarını qaba tutub içirdilər. Sonra da lovğalanırdılar ki, yaxşı olublar, ağrıları keçib, qüvvətləniblər. Onlar yeddiydilər, hamısı bir-birinə bənzəyirdi. Xəlil onları şam ağacları ilə dövrələmişdi. Sanki yuvadaydılar. Uşaqlar hasardan aşıb buraya gəlirdilər. Xəlil onları söyürdü. Soyuqlu, küləkli qış gəldi. Arada silahlar susanda onların pıçılısı eşidilirdi. Soyuqdan büzüşmüş quşlar bacıların əllərinə qonaraq kədərli, xırda gözlərilə Başçarşıya baxırdılar.

Sonra baltalı, mişarlı ağackəsənlər gəldilər, yalançı çinarları doğradılar. Və ağcaqayın ağacları elə oradaca – öz gödək kötüklərinin böyründə lal iniltiyə yerə səridilər. Atəş səsləri gəlir, baltalar taqqıldayır və onlar qorxurdular.

Ağackəsənlər hərisliklə onlara baxırdı. Əlləri çat-çat olmuş bir fəhlə hasardan yapışib yuvaya tullandı. O, gözünü döyür, işə başlamağa cəsəret etmirdi.

Hardansa Xəlil peyda oldu.

– Əvvəlcə məni, sonra onları! Onlar məni də, çoxlarını da o dünyadan qaytarıblar.

Fəhlə tüpürüb getdi. Gecə düşdü. Xəlil növbəyə getdi. Bacılar ağ əllərini yelləyib onu yola saldılar.

Ağackəsən qayıtdı, onları sevgilisi kimi əzizləyib sığallamağa başladı. Və baltaladı. Balta dərinə işlədi. Ovuntular sümük qırıntıları kimi ətrafa səpələndi. Onlar canlarını qurtara bilməyəcəkdilər. Gur saçları dolaşaraq, bir-bir yerə sərilir və donmuş torpağı öpürdülər.

Xəlil tez qayıtdı. O, buzlu torpağın üzərində yeddi ağ kötük gördü. Hələ dünən gecə onlar əl yelləyir, möcüzəli su ilə insanları müalicə edirdilər. Xəlil bərk ağrı hiss etdi. Özünü güclə evə çatdırdı. Bir dəfə də belə olmuşdu. O, Mirzətdən çay istədi.

– Ağcaqayın çayı? – Mirzət soruşdu.

Xəlil çiyini çəkdi.

Təpədə biri də vardı, Mirzət bilirdi. Ancaq ora çox uzaqdı. Ablakovina təpəsində. Yuxarı çıxmalı olacaq. Əvvəlcə təpəyə, sonra ağaca. Budaqlar zəifdi, Mirzət isə qoca. Yaxınlıqda səngərlər vardı. O əynində Xəlilin hərdən döyüşlərdə geydiyi uzun,

köhnə palto, əlində çanta yola düzəldi. Məhərrəmin dükəninin yanında iki əsgər gördü. Onlar yuxulu idilər, dizləri əsirdi. Əsgərlər Çura düzündən postdan qayıdırdılar. Mirzət, Əli bulağını ötüb, su hövzəsini keçdi, dalda yerlərlə təpəyə yaxınlaşdı. Başının üstündən güllələr vıyıldaşdı. Yuxarıda o, ətrafına ağac qırıntıları səpələnmiş ağ kötük və ağackəsən fəhləni gördü. Fəhlə qarğa kimi qara idi. Damar-dumarlı nataraz, yöndəmsiz əlləri vardı. Bığlarının ucu buz bağlamışdı. Mirzət budaqları kisəyə yığıb kənara qoydu. Ağackəsən çəp-çəp ona baxdı.

Qarı xeyli budaq yığıb Xəlilin yanına qayıtdı. Mirzət bütün gecə kişiyyə çay süzür, belinə isti kərpic qoyurdu. Evdən ağcaqayın ətri və qızmış torpaq qoxusu gəlirdi. Səhəri gün o daha ağrıyırdı. Xəlil çarpayısında – Allahın hüzurunda idi. Ağac – ağackəsənin qarşısında duran kimi.

– Hələ dünən sağ idi – qonşular mat qalmışdı. Mirzət düşündü ki, dünən ağcaqayınlar da dururdu, bu gün isə yoxdular.

Ağ kötüklərin arasında boş yer tapıb qəbir qazdılar. Fəhlə ağcaqayınların birini tabut üçün doğradı. Dəfndən sonra bütün gecə qar yağdı. Açılan səhər də meyit kimi rəngsiz idi. Torpaqda yenəcə qazılmış bir neçə qəbir qaralırdı. Silah və balta səsləri eşidilirdi.

Və inilti.

Tərcümə Dürdanə İbrahimovanındır.

Boqić RAKOÇEVIĆ

Boqić Rakočević 1962-ci ildə, Moykovatsda anadan olub. Moykovatsın Titorqrad şəhərində ibtidai və orta təhsil alıb. Nikşiçada, fəlsəfə fakültəsində serb-xorvat və yuqoslaviya filologiyası üzrə ali təhsil

alıb, daha sonra orada ədəbiyyat fakültəsində aspiranturanı bitirib. Belqradda Jurnalistika İnstitutunda umumi jurnalistika kursunu bitirib. Monteneqro Gənc Yazarlar Birliyinin baş redaktoru və katibi, ədəbiyyat layihələri üzrə redaktoru olub.

Bir çox başqa vəzifələrdə çalışıb. “Djurđe Trsnoyeviç” Monteneqro Milli Kitabxanasının direktorudur.

“Motivlərin oyanması” (1985), “Kənar nəfəs” (1990), “Qarışıqlıq və rəqs” (1995), “İzlərlə dolu şəkil” (1997, “Xüsusiyyətlər” (2003) və başqa şeir, hekayə kitablarının müəllifidir.

Bir çox milli və xarici ədəbi mükafatlara layiq görülüb.

ZİYARƏT

hekayə

Həvəssiz şəkildə özümü təqdim etdim və içəri girdim. Həmişəki kimi, daim sürprizlərlə üzləşdiyim mətbəxə keçdim. Yalnız onun evində olarkən içdiyim, sevimli “Sir Edwards” içkisini süzərkən əlləri əsirdi. Bir neçə damcı da köynəyimə sıçradı.

Eybi yox, öz-özümə deyirəm, əgər bunu bir başqası etsəydi, heç bilirsən, neyləyəcəkdin? Ona da elə beləcə deyirəm, mən artıq get-gedə, az qala hər gün, öz həyatımı onun pilə kimi barmaqlarının, yumşaq, lüt əndamının ağışına atıram, sonra da bu əcaib damcılara tuş gəlir, pambıq kimi zərif dodaqlara bənd oluram. Böyük iş masama yaxınlaşır və əsasən mənə məxsus olan kağızları əsəbi şəkildə qarşırıdır. Birini götürür, əzir, titrəyən əlləriylə kənara atır. Ustufca onun ovuclarının kənarlarını tumarlayıram.

Güclü cökə qoxusu gəlir. Şimal tərəfdəki eyvanda ara-sıra günəş şüaları bərq vurur və onların arasındakı hava boşluğuna soxulan dolaşqı işıq tellərinin arxasında isə yarınam çətirlər sezilir. Oyun başlayır. Pıçılıtlara qulaq asıram və qətiyyənlər suallar vermirəm. Mən ha, hamıya dərhal cavab verən adam.

Hər gün, adəti üzrə, başqasının miskin azarını öldürmək şüuru ilə, səhər çağı saat 8-də qapımı döyürəm. Düşünürəm, bir papiros yandırsaq, lap yerinə düşərdi, amma bilirəm ki, ən çox zəhləsi gedən tütün qoxusudur, bu zövqdən də imtina edirəm. Ta nə edim? Amma mənim yerimə Albahari olsaydı, istədiyini edərdi.

Bilə-bilə ki gedib-gələrkən özünün də peyda olacağı cığırın bir hissəsi bu pəncərədən görünür, yenə də alını şüşəyə söykəyib yola baxdı, sonra

da pəncərədən çəkildi. Sonra qapıya yaxınlaşıb çölyü dinlədi: rahatca qulağını qapının soyuq, boyalı taxtasına söykədi, sonra isə otağın içində gəzməyə başladı, pıçıltıyla nə isə danışırdı, amma eşidilmirdi, başını yellədi və oturdu. Görünən budur ki, hələ xeyli oturub gözləyəcək, gözləməyi yaxşı bacarır axı.

Bəs Dukagjinit necə edərdi? Əsas kişidir:

a) qadına məsləhətlər verər, hətta qınaqlar edərdi;

b) onun iradəsinə tabe olmayan qadının əl-qolunu bağlayar, döyər.

Mən isə şimal üzdəki eyvandan ara-sıra tələskən şəkildə keçib gedən adamlara, bəlkə də, şəhərin o biri tərəfindən sovrulub gələn və hava burulğanında uçan kağız qırıntılarına baxıram.

Tərcümə Məqsəd Nurundur.

Nataša RAKOÇEVIĆ JURİÇ

Nataša Rakočević Jurić (1967) – Moykovasedə anadan olub. Şair və nasirdir. Yazıları bir çox ədəbi jurnallarda, antologiyalarda və beynəlxalq şeir məcmuələrində yer alıb. Dörd şeir toplusu

və eləcə də roman və hekayə kitablarının müəllifidir. Monteneqro dilində yazıb-yaradan Jurićin şeirləri dünyanın yeddi dilinə tərcümə edilib.

QƏHVƏ *hekayə*

Sibilla kreslodə oturmuşdu. Onun portreti başından bir az yuxarıda, nahamar divardan asılmışdı. Kətan üzərində yağlı boya. “Qu quşu gölü”nün detalı. Bir balerina kimi ona gələcək müvəffəqiyyətlər vəd edən bir məktəb premyerası. Məktəbdə o, bütün fənlərdən yüksək qiymətlər alır və balet istedadı ilə fərqlənirdi. Dönüş xəbərdarlıq

etmədən qəfil dalğa kimi gəldi. Əyalətdən gələn yeni musiqi müəllimi böyük cüssəsi ilə parladi. Onun barmaqları piano dillərinə toxunub notları ifa etdikcə Sibill daha çox xəyallara qər q olurdu. Dərsdən sonra da qalırdılar. Sibill piruetləri dəqiq, onun notlarına uyğun icra edirdi.

Piruetlər seyrəldi, notlar dayandı. Balet salonundakı güzgü vəhşi ehtirası əks etdirərək alışıb-yandı. Ağ gəlinlik paltarını Sibillin incə bədənini lap gözəl göstərirdi. Balet məktəb darvazasının arxasında qaldı. Uşaqlar böyüdü. Oğlu həkim işləyirdi. Qızı gecə klubunda fortepiano çalır. Sibill nümunəvi bir ana, həyat yoldaşı, ev xanımıydı indi. Hər şey qaydasında gedirdi. Piter karyerasıyla məşğuldu, çox vaxt evdə olmurdu.

Sibill çiçək yetişdirirdi, fotolarını albomlara qoyurdu, musiqi dinləyirdi. Bir gecə, Piter ezamiyyətdə olarkən, tək uzanmış vəziyyətdə sol qoltuğunun altında bir düyün hiss etdi. Döş xərcəngi diaqnozu qoyuldu. Əməliyyat mastektomiya ilə edildi. O tez-tez güzgü qarşısında dayanırdı. Bu vaxtı halı pisləşirdi həmişə. Artıq o, özünü daha qadın saymırdı. Piter yataq otağını ayırmaqla soyuqluğunu təsdiqlədi. Təşviş onu ağuşuna aldı. Həyəcan tutmaları bütün il boyu davam etdi.

Bir səhər tək gəzməyə getmək üçün özündə güc tapdı. Yaxınlıqdakı park həmin günlərdə onun üçün bir quyu kimi idi. İçəri girsə, yıxılacağını düşünürdü. Buna baxmayaraq, getdi. Addımları ağırlaşmışdı, eyni zamanda daha inadkar olmuşdu. Skamyada oturdu. Quşların civildəməsi onun çilgin ürək atışını dayandırdı. O bu sızıltıya qər q oldu. Onun düşüncələrində dünya başqa rənglərə boyandı. O, hər gün gəlirdi. Həyəcanı, narahatlığı getdikcə azalırdı. O, yenidən dünyanı sevməyə başladı. Dünya ilə yanaşı özünü də. O, mağazaya cəsarətlə girdi və silikon döş aldı. Həyatını yenidən başladı. Yeni paltarlarında güzgü qarşısında fırlanmağa başladı.

Gəzintilər daha da uzanırdı. Sakit bir qəhvəxanaya getməyə başladı. Bir neçə gündən sonra özündən bir az cavan qaraşın bir kişi ilə danışırdı. Təbəssüm onun üzünə qayıtdı. Ünsiyyət dərin dostluğa çevrildi. Piter son vaxtlar daha çox evdə olurdu. İllər bozarmış bakenbardlarda

toplanmışdı. Qarnı şalvarının bel kəmərini üstündən aşmışdı.

– Sibill, yenə gəzməyə hazırlaşırısan? – Piterin səsi sükutu pozdu.

– Qəhvə içməyə gedəcəyəm, Piter.

Sibill əllərinin çevik hərəkətilə dodaqlarına pomada çəkdi.

– Sənin qəhvən getdikcə daha tez-tez olur. Qonşular, dostlar nə deyəcəklər? Uşaqların qəhvənizə necə baxdığını düşünürsənmi?

– Mənim qəhvəmin nəyi pisdir, əziz Piter?

– Sən evdə olmursan, Sibill.

– Piter, mən evdə daha çox oluram. Mən öz düşümlü evimdə qoydum. Yadındadırmı, əziz Piter? Ancaq, bağışla, sevgilim, onda sənin vaxtın yox idu. Bəlkə, sən utanırdın?

– Sən boş şeylər danışırısan! Otur, sakitlikdən qorxuram. Dözülməz olur. Boğuluram. Yıxılıram!

– Eşitmişən, əzizim, Ananın əri təqaüdə çıxıb!? Bütün gün pəncərənin yanında oturur. Yazıq. Bütün günü təkdir. Ana dəhşətə gəlir. Qəhvə içəndə də bu barədə danışır. Səni öpürəm, canım mənim. Hə, çiçəkləri sulamağı unutma. Narahat olma, boğulma yalnız sənin başındadır. Əcaib meşə kimi.

Ananın saçları addımlarının və sakit gülüşünün ritminə uyğun çiyinlərində atılıb-düşdü. Qapının cırıltısı xırıltı ilə qarışdı. Oleandrin saralmış yarpağı yaxınlığa düşdü.

Tərcümə Nəcibə Bağırzadəninindir.

Blağoye VUYİSİÇ

Blağoye Vuyisiç – filologiya elmləri doktoru, araşdırmaçı, şair, nasirdir, eyni zamanda rus və polyak dillərindən Monteneqro dilinə (və tərsinə) tərcümələr edir. “Dağ və günəş arasında” (1997), “Üç çay arasında” (2003) və «Ulduzların çiçəklənməsi» (2012) şeir kitablarının müəllifidir. Onun haykuları bir neçə antologiyaya, o cümlədən dünya hayku poeziyasına

salınıb, xarici dillərə tərcümə edilib. Nüfuzlu ədəbi jurnallarda hekayələri nəşr olunub. 2003-cü ildən Biolo-Pole şəhərində çıxan “Rəylər” ədəbiyyat, incəsənət, elm jurnalının redaktorudur.

Monteneqro Yazıçılar Assosiasiyasının, Serbiya və Monteneqro hayku yazan şairlər assosiasiyasının üzvüdür. Polşa Respublikasının Cəngavər Xaç Ordeninə və başqa beynəlxalq, eləcə də milli mükafatlara layiq görülüb.

BİR DAĞ MEYXANASININ SON GECƏSİ

hekayə

Saqqallı, tüklü və şıltaq haydut dəstəsini Bioqrad dağının insan ayağı dəyməyən, yaşı yüz illərlə hesablanan palıd və fıstıq ağaclarının, yayın ortasında belə buz kimi soyuq havası olan, ilin istənilən vaxtı səsləri bıçaq kimi adamı kəsən, qorxudan vəhşi heyvanların olduğu tropik meşəsində qarşıladılar. Onlar heç vaxt görüşməmişdilər, ancaq bir-birlərini tanıdılar. Və bu ona gətirib çıxardı ki, qardaşlar haydutları və yolda rast gəldikləri türkləri sonu çatdığını hiss etdikləri meyxanalarına dəvət etdilər.

Onlar meyxanaya gələn kimi onun yox olmasını səssizcə bayram etməyə və bu yerin özlərinə həsr etdikləri bu son gecəni qeyd etməyə başladılar. Əvvəlcə meyxana sahibəsinə isti bir gecə sifariş verdilər, o da bunu eşidən kimi qıpqırmızı qızardı və əvvəlki vaxtlara xas olmayan cəldliklə yerindən hoppandı. Sifarişə uyğun isti şərab və isti rakı da gətirdi. Artıq haydutların da, türklərin də beyinləri, az sonra paltarları da dumanlanmağa başlayır. “Eh, əvvəllər meyxana daha böyük olanda!” – artıq sərxoş olmuş bir neçə adam qışqırırdı. O qədər sərxoş idilər ki, gözləri, sonra isə meyxana sobaları qızmağa başladı. Alışib-yanan gözlər, alışib-yanan sobalar yarıqaranlıq meyxanayı hələ də işıqlandırır. Özündən çıxan meyxana sahibəsi rakı dolu qədəhləri yerə atdı və cingilti səsinin altında yüngülcə yerindən hoppanıb qalxdı. Qısa sükut hökm sürdü və birdən onun şən qışqırığıyla, əmr komandasına uyğun hamı yerindən qalxdı, ehtirasla yallı getməyə başladılar. Yallı gedənlər əsdirə-əsdirə rəqs edir və kimsə “bu, meyxana sahibəsinin özünün elə bu dəqiqə fikirləşib tapdığı yeni yallıdır” deyənə

qədər, bilmədilər ki, bu nə rəqsdir. Doğrudan da, hamı dedi ki, əvvəllər belə yallı rəqsi görməyib. Sahibə də özünə sual verdi: “Doğrudanmı bu mənim yallımdı?” Bir müddət keçdi, masanın üstündə dolu qədəhlər və yariboş şüşələr rəqs etməyə başladı. Mehmanxana get-gedə meyxana təlxəyinin sarsaq gülüşü kimi silkələnirdi.

İsti və tərləmiş meyxana yavaş-yavaş əriməyə başladı. Kimsə qışqırdı ki, meyxananı az-az yağmağa başlayan buzlu yağış xilas edəcək. Amma heç nə olmadı, çünki yağış kəsdi. Sanki yağış da başa düşdü ki, bu cür böyük yanğıni söndürmək olmaz, buna görə də boş yerə özünü xərcləməyə dəyməz. Hələ də, amma yavaş-yavaş rəqs edirdi meyxana. Meyxana inadkarlıqla sağ qalmaq istəsə də, gecəyarısının son dəqiqələrini gözləyirdi. Haydutlar və türklər görəndə ki meyxana yanıb yox olmadı, bir-birini qucaqlayıb ləngər vura-vura həmin meşəyə doğru, Bioqrad dağında görüş-dükləri yerə getdilər.

Ancaq mənim qardaşlarım meyxanada qaldılar, onun yeganə yanmayan yeri olan qapısının kandarında oturdular və var gücləri ilə həm özləri, həm də tərkdənlərin yerinə ulamağa və mehmanxana üçün ağlamağa başladılar. Və torpaq yanıb əriyən meyxananın son damcısını udduğu an onlar öz başlarına vurub özlərini qətlə yetirdilər.

Biləndə ki meyxana daha yoxdur, heç kim onları dəfn etməyə gəlmədi. Sərxoşluqdan ayılan dəstə bunu gec xatırladı, çünki qardaşlarım özləri özlərini dəfn etmişdi, onların bunu eləmək üçün taqətləri qalmışdı.

Və hər gecə dəstə Bioqrad dağında özlərinə və onlara qaya sükutu arzu edir. Öz beyinlərindən sükutu qovmaq üçün səhərlər inci rəngli rakı ilə yuyunurlar, gecələrsə stəkanlarla qanlı şərab içirlər.

Onlar həтта yanıb əriyən meyxananın yerində, tarixdə ilk dəfə bu yerdə ağ buğda bitdiyini biləndə də tropik meşədən başqa harasa getməyi düşünmədilər, oranı ancaq bir səfildən göyərçinlərin artıq yetişmiş buğdanın yanına endiklərini eşitdikləri gün tərkd etdilər.

Tərcümə Alpay Azərindir.

Kemel MUSIÇ

Kemel Musiç (1972) Monteneqroda, Bielo – Pole şəhəri yaxınlığındakı Qodievo qəsəbəsində anadan olub. Belqradda çağdaş mədəniyyət üzrə ali magistr dərəcəsi alıb. “Damğa”, “Bədirlənmiş ay kimi”, “Lamek Çisumanın sübutsuz həqiqətləri” romanlarını çap etdirib. “Pusqu”, “Dəlixana”, “Canavarlar acdırsa, qış sərt keçəcək” və s. hekayə və reportajlar toplusu nəşr olunub. Musiç Radoman Çeçoviçlə “Kiçik və böyük möcüzələr haqda” qısa hekayələr yazıb. Həmçinin Boqiç Rakoçeviçlə birgə “Toplanmış yeri” Monteneqro hekayələrini çap etdirib. Bir müəllif kimi Kemel Musiç məktəb və təhsil proqramlarında, məcmuələrdə, antologiyalarda, ensiklopediya və nəsr seçmələrində təmsil olunub. Əsərləri fransız, ingilis, sloven və alban dillərinə tərcümə edilib. O, Boşko Puşoniç, Avdo Medcedoviç adına mükafatlara, “Rəylər” ədəbi jurnalının mükafatına layiq görülüb. Yaradıcılığına görə Monteneqro Jurnalistlər Assosiasiyasının xüsusi diplomu ilə təltif olunub. Kemel Musiç uzun illərdir ki, Serbiya və Monteneqro KİV-lərində fəaliyyət göstərir. “Ratkovic poeziya gecələri” ədəbi cəmiyyətinin direktorudur.

ÖLÜM EVƏ GƏLƏNDƏ

hekayə

Anamın otaqdakı cansız bədəni üzü qibləyə uzadılmışdı. Böyük qardaşım, anamın sevimli oğlu evin üstündə fıstırıq çalırdı. Biz qarşılaşanda o özünü itirdi. Elə bil ki, mən onu oğurluq üstə tutdum. Sanki onun hansısa çox vicdansız hərəkətini görmüşdüm. Qardaşım ürkərək mənə baxdı və tezcənə uzaqlaşdı. Onun zümzüməsi hələ də havadaydı, sonra isə mənim də beynimə düşdü. Gözlərim onun arxasınca qaldı. Çiyinlərindən tüstü buruldu-qatı, qara tüstü. Tüstü bütünlüklə onu bürüdü. Tüstü buruldu və mənə elə gəldi ki, tüstü onu evin yanındakı ağacliqdan keçirib apardı.

İyunun əvvəli olduğuna baxmayaraq, qəfildən üşüdüm. Mənə sonralar dedilər ki, evdə ölü düşəndə belə olur.

Ölüm bir başqa cür soyuq olur, boşluq yaradır! Mən arada evə girir, anamın solğun bənizinə baxır və həyəətə siqaret çəkməyə çıxıram. Yadıma düşür ki, bir dəfə biz televizorda tütünün zərərləri haqda verilişə baxırdıq. Çox həyəcanla tamaşa eləyir və siqaret çəkirdik.

Heyifsləndim ki, qardaşımın fit çalmağını gördüm və bir neçə gün bu barədə fikirləşdim. Nə onda, nə də indi o melodiyanı yadıma sala bilmirəm. Lakin qardaşıma bəraət qazandırmağa çalışdığımı xatırlayıram. Anamın sevimli oğlu ya valideyn itkisinin ağrısından qaçırdı, ya da ki o melodiya əziz anamızın xoşladığı mahnı idi. Ağılıma belə gətirmirəm ki, bu fit asudəlik, dinclik, biganəlik və boşluq anlamına gəlir. Fikirləşmək istəmirəm ki, bu fit qardaşımın doğma ocaqda son gecəsini keçirdiyi anamıza qarşı laqeydliyi. Düşünürəm ki, evdəki matəmin soyuğu onun canına hopub və o bu soyuqdan üşüyərək fiştıriq çalır. Yəqin, ona görə də arxasınca qatı duman görünürdü onun.

Bilirəm ki, indi anamız heç nəyin fərqində deyil. Biz indi xor oxuya bilərik, akkordeonçu Şel gələr, əl-ələ tutub rəqs edərik, hətta atəş açə bilərik. Amma anamız yenə də otaqda- üzü qıbləyə idi.

Solğun bənizi, yumulu gözləri ilə anam evdəki ölümün sübutu idi. Bizi də nə vaxtsa ölüm gözləyirdi. Fikirləşdim ki, anamın istəkli oğlu elə buna görə də fiştıriqla ölümü ələ salır, dirəşir, daxilindəki boşluğu və soyuğu qovmağa çalışır. Əminəm ki, anam da belə deyərdi, başqa səbəb ola bilməz. Üzü qıbləyə uzanmış anamızın cansız bədəni ora tutmaqdan əyilmiş barmaqlarının və xalça toxuyan dırnaqlarının ağrısını hiss edirdi.

Anamızın əziz oğlunun melodiyası, bəlkə də, çovdar tarlasında tər təkən xalçatoxuyanın nəğməsindən yaranmışdı. Axırınıcə blüz. Bəlkə də, bu onun anama ithaf etdiyi bir caz parçası idi – Yeni Orleanda ağır işlərdə çalışan kölə zəncilərin ağrılı nəğməsi kimi. Kim bilir...

*Tərcümə
Dürdanə İbrahimovanındır.*

